बालमोदिनी

गुणग्राहिता

● मुनिः प्रणम्यसागरः, सिवनी

कदाचित् देवलोके गुणानां विषये चर्चा प्रवृत्ता । कश्चित् देवः अवदत् - ''गुणाः सर्वत्र भवन्ति एव । गुणरहितः जनः एकोऽपि न स्यात्'' इति ।

अपरः अवदत् - ''गुणाः भवेयुः नाम । किन्तु गुणग्राहिता तु सुदुर्लभा !! देवेषु एव सः गुणः दुर्लभः । एवं स्थिते मानवानां का कथा ?''

''मानवानां मध्ये अपि गुणग्राहिणः भवन्ति एव । एकं तु अहं जानामि । सः सर्वत्रापि कमपि गुणं पश्येत् एव ।''

''किं जुगुप्सावहे अपि वस्तुनि सः गुणान् द्रष्टुं शक्नुयात् ?''

''निश्चयेन । तत्र सन्देहः एव नास्ति ।''

''एवं तर्हि वयं तस्य परीक्षां करवाम'' इति अवदत् प्रथमः देवः ।

ततः तौ उभौ अपि भूलोकं प्रति आगतौ । गुणग्राही यस्मिन् प्रदेशे निवसति तं प्रदेशं तौ प्राप्तवन्तौ । दूरात् एव आगच्छन्तं गुणग्राहिणं दृष्ट्वा एकः देवः मृतशुनकरूपं प्राप्य मार्गे अपतत् । अपरः देवः सामान्यमानवरूपं प्राप्नोत् ।

यदा गुणग्राही समीपम् आगतः तदा मानवरूपी देवः अवदत् - ''एतेन मार्गेण अग्रे न गन्तव्यम् । तत्र कश्चन विशालकायः शुनकः मृतः अस्ति । ततः महान् दुर्गन्धः निर्गच्छति । तस्य आघ्राणात् जनाः वमनं कुर्युः । अतः एतेन मार्गेण न कोऽपि गच्छति'' इति ।

सः गुणग्राही तं पुरुषं क्षणकालं दृष्ट्वा किमपि अनुक्त्वा तेन एव मार्गेण अग्रे अगच्छत् । देवपुरुषः तम् अनुसृतवान् ।

दुर्गन्धमयस्यापि शुनकस्य समीपं गतः सः गुण-ग्राही शुनकं सम्यक् निरीक्ष्य - ''अहो, अस्य मुखे स्फटिकाकाराणां दन्तानां पङ्क्तिरेव दृश्यते !'' इति साश्चर्यम् अवदत् ।

एतत् श्रुत्वा देवः महत् आश्चर्यं प्राप्नोत् । ततः पुरुषवेषधारी मृतशुनकरूपः च देवौ स्वीयं रूपं धृत्वा - ''भवतः गुणग्राहिणी बुद्धिः श्लाघ्या एव । दीर्घायुः भवतु भवान्'' इति उक्त्वा आशिषा अनुगृह्य ततः अदृश्यतां गतवन्तौ ।